

Noty o autorach

Janusz Barański – dr hab., adiunkt w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ. Autor prac z zakresu mitologii słowiańskiej, retoryki słowa publicznego, rytuału, kultury materialnej, kultury popularnej, muzealnictwa, teorii kultury, studiów kulturowych, metodologii nauki, estetyki antropologicznej, m.in. książek *Socjotechnika między magią a analogią. Szkice o masowej perswazji w PRL-u i III RP, Świat rzeczy. Zarys antropologiczny oraz Etnologia i okolice. Eseje antyperyferyjne*.

Antoni Beksia – muzykolog, kurator „Turning Sounds”, „Gębofonu” i „Ad Libitum”, krytyk muzyczny, twórca. Zajmuje się muzyką poważną, jazzową, pop i etniczną. Współzałożyciel Stowarzyszenia „Dom Tańca”, działającego na rzecz tradycyjnej muzyki i tańca Polski Centralnej. Autor analiz, audycji radiowych (w II programie PR i w dawnej Rozgłośni Harcerskiej), niegdyś redaktor działu w „Ruchu Muzycznym”. Coraz intensywniej oddaje się wokalistyce technik rozszerzonych (między innymi w zespole wokalnym „Gęba”) i kompozycji.

Zbigniew Benedyktowicz – antropolog kultury. Wykładowca w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UW, pracuje w Instytucie Sztuki PAN w Warszawie, kierował Zakładem Antropologii Kultury, Filmu i Sztuki Audiowizualnej. Redaktor naczelny kwartalnika „Konteksty”, członek redakcji „Kwartalnika Filmowego”. Zajmuje się problematyką wyobraźni symbolicznej i antropologią kultury współczesnej. Autor licznych artykułów na ten temat, współautor i redaktor naukowy książek: *Film i kontekst* (1988), *Sztuka na wysokości oczu. Film i antropologia* (1991), *Zbigniew Rybczyński – podróżnik do krainy niemożliwości* (1993). Autor książek z zakresu antropologii kultury: *Dom w tradycji ludowej* [z Danutą Benedyktowicz] (1992), *Portrety „Obcego”. Od stereotypu do symbolu* (2000), *Dom – droga istnienia. Dom w tradycji ludowej* [w: 7 Triennale Sztuki Sacrum Dom – droga istnienia. Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie, Częstochowa 2009, *The Home – the Way of Being. Home in Folk Tradition*, z Danutą Benedyktowicz, Częstochowa 2009].

Piotr Borowski – aktor i reżyser teatralny. Twórca niezależnej warszawskiej sceny Studium Teatralne na Lubelskiej 30/32 na warszawskiej Pradze. W działalność teatralną zaangażowany jest od 1975 roku, kiedy związał się z teatrem Laboratorium J. Grotowskiego. Brał udział m.in. w przygotowaniach i realizacji Uniwersytetu Poszukiwań Teatru Narodów we Wrocławiu. W latach 1977-83 był aktorem i muzykiem w grupie teatralnej prowadzonej przez W. Staniewskiego. Po wyjeździe do Włoch, w latach 1985-93, Borowski pracował w Ośrodku Jerzego Grotowskiego w Pontederze. W 1995 roku prowadził warsztaty teatralne w CSW w Warszawie. W 1996 roku założył niezależną grupę teatralną Studium teatralne, z którą zrealizował szereg przedstawień.

Dariusz Czaja – redaktor „Kontekstów”, antropolog kultury, eseista. Dr hab., wykładowca UJ. Dawniej stały współpracownik „Tygodnika Powszechnego”. Jest autorem kilku książek, m.in.: *Sygnatura i fragment. Narracje antropologiczne* (2004), *Anatomia duszy. Figury wyobraźni i gry językowe* (2006), *Lekcje ciemności* (2009) i *Gdzieś dalej, gdzie indziej* (2010, nominacja do nagrody „Nike”). Stale publikuje w „Kontekstach”, „Kwartalniku Filmowym”, „Kronosie”, „Dwutygodniku”.

Jacek Frankowski – z wykształcenia leśnik, z zainteresowań historyk, z zawodu karykaturzysta, ilustrator i filmowiec dokumentalista. Debiutował w dziedzinie rysunku prasowego w 1974 roku równocześnie w „Słowie Powszechnym” i „Lesie Polskim”. Współpracował z ponad setką tytułów prasowych i programów telewizyjnych, w tym ze „Szpilkami”, „Karuzelą”, „Rzeczpospolitą”, „Courrier Internationale” i in. Miał ponad dwieście wystaw indywidualnych w kraju i za granicą. Stworzył trzy cykle karykatur odnoszące się do filmów Jerzego Hoffmana: *Ogniem i mieczem*, *Stara Baśń* i *1920 Bitwa Warszawska*. Zaprojektował lalki zwierząt do szopki satyrycznej *Polskie ZOO* emitowanej na początku lat dziewięćdziesiątych w TVP. Autor ilustracji do kilkunastu książek. Zrealizował sześć filmów dokumentalnych, w tym *10.04.2010 Las Katyński*, będący zapisem przebiegu uroczystości w Katyniu w dniu katastrofy samolotu prezydenckiego. Laureat tytułu „Karykaturzysta Roku 1992” przyznanego przez Kapitułę Karykaturzystów oraz nagrody tygodnika „Szpilki” w dziedzinie rysunku satyrycznego „Złota Szpilka '91”. Sekretarz Założycielskiego Walnego Zebrania Stowarzyszenia Polskich Artystów Karykatury zorganizowanego w 1987 roku przez Eryka Lipińskiego. Prezes SPAK przez dwie kadencje, obecnie prezes honorowy. Członek Kapituły Orderu Uśmiechu.

Jan Gondowicz – krytyk, tłumacz i eseista. Stały współpracownik „Kontekstów”. Uformowany w krę-

gu inspiracji surrealistycznych, zwraca się ku postaciom, dziełom i faktom pośrednim, ekscentrycznym i pozakategorialnym. Jest autorem zbiorów szkiców i esejów *Pan tu nie stał* (2011) oraz *Paradoks o autorze* (2011). Jest też autorem bestiariusza *Zoologia fantastyczna uzupełniona* (1995, 2007), antologii tekstów surrealistycznych *Przekleństwa wyobraźni* (2010) oraz krótkiej monografii *Schulz* (2006). Jako tłumacz przyswoił polszczyźnie m.in. teksty Daniła Charmsa, Josifa Brodskiego, Karela Čapka, Gustave’a Flauberta, Alfreda Jarry’ego, Raymonda Queneau i Georges’a Pereca.

Wiesław Juszcak – historyk sztuki, filozof, profesor Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego i Instytutu Sztuki PAN. Autor wielu książek i artykułów oraz tłumaczeń (w tym z literatury pięknej). Wybitny znawca malarstwa polskiego XIX i XX w. Obecnie jego główne zainteresowania badawcze to filozofia sztuki oraz historia religii. Prowadzi wykłady monograficzne poświęcone m.in. archaicznej greckiej myśli o sztuce, koncepcji sztuki u Platona, teorii sztuki u Heideggera oraz związkowi sztuki i religii. Opublikował m.in. *Wojtkiewicz i nowa sztuka* (1965); *Jan Stanisławski* (1972); *Postimpresjonisci* (1973); *Malarstwo polskie: modernizm* (1977); *Młody Weiss* (1979); *Fakty i wyobrażenia* (1979); *Zasłona w rajske ptaki albo o granicach „okresu powieści”* (1981); *Fragmenty. Szkice z teorii i filozofii sztuki* (1995), a także przekłady *Coctail Party* Eliota oraz dwóch poematów Blake’a: *Milton*, *Zasłubiny Nieba i Piekła*. Ostatnio wydał: *Pani na żurawinach. Tom 1: Realność bogów* (2002), *Malarstwo polskiego modernizmu* (2005) i zbiór tekstów *Wędrowka do źródeł* (2010) *Archeologia mitu*. W 2010 roku został uhonorowany nagrodą polskiego PEN Klubu im. Ksawerego i Mieczysława Pruszyńskich.

Beata Kłoczek di Biasio – ukończyła Wydział Historii Sztuki na KUL oraz Dipartimento Lettere e Filosofia na Uniwersytecie La Sapienza w Rzymie. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk (rozprawa doktorska pt. *Mit Europy w polskiej kulturze artystycznej i w malarstwie polskim XX wieku*). Prowadzi zajęcia w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej i na Uniwersytecie we Florencji. Była współorganizatorem konferencji w Instytucie Sztuki PAN oraz we Florencji w roku 2007 i 2008: *Mity i symbole Europy*. Zajmuje się tradycją antyku w kulturze współczesnej, problematyką komunikacji wizualnej oraz gender.

Łukasz Kossowski – kurator działu sztuki warszawskiego Muzeum Literatury. Kurator wystaw, m.in.: *Inspiracje sztuką Japonii w malarstwie i grafice polskich modernistów* (Kielce – Kraków, 1981), *Polska – Japonia, 1919-99* (Hillside Forum, Tokio, Amenity Park, Osa-

ka, Muzeum Literatury w Warszawie, Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha”, 2000), *Pejzaże Wojciecha Weissa* (Muzeum Narodowe w Kielcach, Muzeum Narodowe w Krakowie, 1985), *Totenmesse. Munch. Weiss. Przybyszewski* (Muzeum Literatury w Warszawie, 1995, Munch-museet, Oslo, 1996), *Koniec wieku. Sztuka polskiego modernizmu 1890–1914* (Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Narodowe w Krakowie, 1997), *Młoda Polska. Słowa. Obrazy. Przestrzeń* (Muzeum Literatury w Warszawie, Muzeum Tatrzańskie im. Tytusa Chalubinskiego w Zakopanem, 2008), *Jan Lebenstein. Demony* (Muzeum Literatury w Warszawie, Muzeum Lubelskie w Lublinie, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Muzeum Narodowe w Szczecinie, 2005) i *Cudowne lata. Muzyka. Poezja. Malarstwo. Lata 70., 80.*

Antoni Kroh – historyk kultury, pisarz, tłumacz. Długoletni współpracownik kwartalnika „Konteksty – Polska Sztuka Ludowa”. W latach 70. komisarz konkursów i wystaw sztuki ludowej Karpat Polskich. Współautor (z Barbarą Magierową) wystaw: *Łemkowie; Duchy epoki, czyli pierwsza wojna światowa trwa do dziś, Tradycje sokolstwa polskiego, Spisz*. Opublikował m.in. *Współczesna rzeźba ludowa Karpat Polskich* (1979), *O Szwajku i o nas* (1992, 2002), *Sklep potrzeb kulturalnych* (2000, 2005, 2010), *Tatry i Podhale* (2002, 2005), *Łemkowszczyzna* (2006), *Praga* (2007), *Losy dobrego żołnierza Szwajki czasu wojny światowej* (nowy przekład z komentarzami, 2009), *Starorzeczka* (2010).

Maciej Krupa – etnolog (studia UJ), studia doktoranckie (Instytut Historii KUL), przewodnik górski, publicysta, tłumacz. Współautor wystawy *Zakopiańscy. W poszukiwaniu tożsamości* i książki pod tym samym tytułem. Ponadto autor kilku książek i wielu tekstów na tematy różne. Publikuje m.in. w „Kontekstach” (rzadko) i kwartalniku Tatrzańskiego Parku Narodowego „Tatry” (regularnie). Pracował jako dziennikarz w BBC World Service w Londynie. Mieszka w Zakopanem.

Małgorzata Maj – pracuje w Instytucie Etnologii i Antropologii UJ. Specjalizuje się w etnologii Polski i Bałkanów. Jej zainteresowania koncentrują się zarówno wokół tradycyjnej kultury ludowej, jak i współczesnych fenomenów kulturowych. Aktualnie realizuje projekt badawczy dotyczący nazistowskich badań rasowych i ludoznawczych w czasie II wojny w Polsce.

Barbara Major – etnolog, doktor nauk humanistycznych. Od wielu lat pracuje jako kuratorka wystaw w Miejskiej Galerii Sztuki w Częstochowie.

Urszula Makowska – historyk sztuki, pracuje w zespole autorsko-redakcyjnym *Słownika artystów polskich i obcych w Polsce działających* w Instytucie Sztuki PAN

w Warszawie. Zajmuje się głównie sztuką polską XIX i pierwszej połowy XX wieku, a zwłaszcza jej marginesami i pograniczami (m.in. teksty o wiedzy tajemnej Wschodu, o micie dzieciństwa, o chorobie artysty, o twórczości plastycznej poetów polskich, pocztówkach związanych z tematyką literacką i muzyczną, o recepcji twórczości Juliusza Słowackiego oraz o obyczajowości, życiu artystycznym i naukowym na Kresach południowych).

Maria Małanicz-Przybylska – antropolożka kultury i muzykolożka. Doktorantka w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. Prowadzi badania nad współczesnym funkcjonowaniem muzyki góralskiej na Podhalu.

Piotr Mazik – historyk sztuki, narciarz wysokogórski, przewodnik tatrzański.

Aleksandra Melbechowska-Luty – historyk sztuki, doktor nauk humanistycznych. Specjalizacja: historyk sztuki polskiej XIX/XX w. Adiunkt w Instytucie Sztuki PAN (gdzie pracowała w latach 1955-1985), Pracownia Słownika Artystów Polskich. Opublikowała m.in. *Teofil Kwiatkowski* (1966); *Widmo. Życie i twórczość Ludwika De Laveaux* (1988); *Posągi i ludzie. Antologia tekstów o rzeźbie polskiej XIX w.* (1993 – wspólnie z Piotrem Szubertem); *Mali mistrzowie polskiego pejzażu XIX w.* (1997); *Nokturny. Widoki nocy w malarstwie polskim* (1999), *Sztukmistrz. Twórczość artystyczna i myśl o sztuce Cypriana Norwida* (2001); *Posągi i ludzie. Rzeźba polska dwudziestolecia międzywojennego 1918-1939* (2005); *Kreator. Rzeźbiarskie dzieło Xawerego Dunikowskiego* (2012).

Bohdan Michalski – profesor SWPS w Warszawie, gdzie obecnie wykłada socjologię Europy. Badacz twórczości S.I. Witkiewicza. Związany był z Instytutem Sztuki PAN. *Visiting Scholar* w Amerykańskim Instytucie Filmowym (AFI) w Los Angeles oraz na Uniwersytecie Kalifornijskim w San Diego i Berkeley. Członek Stowarzyszenia Pisarzy Polskich oraz Stowarzyszenia Autorów ZaiKS. Jest autorem m.in. książki pt. *Metafizycy polskiej filozofii: Ingarden, Witkacy, Leszczyński. Spór o istnienie świata realnego* (2002).

Wojciech Michera – dr hab., pracuje w Instytucie Kultury Polskiej UW. Zajmuje się antropologią obrazu i narracją wizualną. Autor kilkudziesięciu publikacji (m.in. książki *Piękna jako bestia. Przyczynek do teorii obrazu*, Warszawa 2010). Członek redakcji „Kontekstów”.

Waldemar Okoń – historyk sztuki, poeta, profesor UW. Jest autorem dziewięciu książek z zakresu historii sztuki, dotyczących głównie polskiej i europejskiej historii sztuki XIX i XX w. oraz sztuki nowoczesnej.

Zajmuje się także twórczością literacką i poetycką. Obecnie pełni funkcję wiceprezesa wrocławskiego oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich.

Maria Poprzęcka – historyk sztuki, profesor Instytutu Historii Sztuki UW. Kierownik Podyplomowego Studium Muzealnictwa IHS UW oraz kierownik Zakładu Dziejów Myśli o Sztuce. Od 1998 prezes Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Zajmuje się głównie malarstwem XIX wieku, zarówno „wysokim”, jak i popularnym, usytuowanym w szerokim kontekście krytycznym i teoretycznym. W pracy naukowej istotne są dla niej zagadnienia metodologiczne i aksjologiczne, zwłaszcza wynikające z badań nad sztuką nowoczesną. Ostatnio wydała: *Galeria. Sztuka patrzenia* (Warszawa 2003), *Inne obrazy. Oko, widzenie, sztuka. Od Albertiego do Duchamp’a* (Gdańsk 2008; Nagroda Literacka Gdynia), *Uczta bogiń. Kobiety, sztuka i Życie* (Warszawa 2012).

Tomasz Adam Pruszek – doktor historii sztuki i muzealnik, kustosz w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy. Jego zainteresowania badawcze to głównie malarstwo polskie XIX-XX wieku, dzieje rezydencji oraz kultura materialna i obyczaje ziemiaństwa polskiego. Jest laureatem LII Konkursu im. ks. prof. Szczęsnego Dettloffa. Autor książek: *O ziemiańskim świętowaniu. Tradycje świąt Bożego Narodzenia i Wielkiejnocy* (2006 i 2011); *Malarstwo polskie ze zbiorów Narodowego Banku Polskiego* (2009); „...żem zawsze życzliwy temu domowi”. *Relacje rodzin Pruszków i Chopinów od końca XVIII do lat 60. XIX wieku ze szczególnym uwzględnieniem losów rodziny Pruszków* (2010); *Sztuka europejska w zbiorach Narodowego Banku Polskiego* (2010); *Ziemiańskie święta i zabawy. Tradycje karnawałowe, ślubne, dożynkowe i inne* (2012). Ponadto opublikował kilkadziesiąt artykułów oraz not biograficznych oraz ponad pół tysiąca not katalogowych, głównie z dziedziny malarstwa polskiego.

Czesław Robotycki – etnograf, antropolog kultury. Profesor, dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ. Autor książek: *Tradycja i obyczaj w środowisku wiejskim, Environment and Pollution* (razem z M. Ekstromer), *Etnografia wobec kultury współczesnej, Nie wszystko jest oczywiste* oraz 140 artykułów. Redaktor wydawnictw UJ: „Prace Etnograficzne”, serii „Anthropos”, przewodniczący Rady Programowej serii „Cultura” Zajmuje się analizą różnych form polskiej kultury współczesnej i Europy środkowej (świadomość narodowa i etniczna, twórczość amatorska i inne formy ekspresji kulturowej, etos, obyczajowość itp.).

Wojciech Szatkowski – historyk, narciarz wysokogórski, pracownik Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem, autor książki *Goralenvolk – historia zdrady*.

Monika Sznajderman – antropolog kultury, wydawca. Dawniej związana z Instytutem Sztuki PAN (gdzie obroniła doktorat), od wielu lat prowadzi (wraz z Andrzejem Stasiukiem) Wydawnictwo Czarne. Jest autorką następujących książek: *Zaraza. Mitologia dżumy, cholery i AIDS* (1994), *Współczesna Biblia Pauperum. Szkice o wideo i kulturze popularnej* (1998), *Błazen. Maski i metafory* (2000), *Znikająca Europa* (2006, red. z Kathariną Raabe).

Kuba Szpilka – etnolog (studia na UJ), studia doktoranckie w Instytucie Sztuki PAN, pisze pracę doktorską poświęconą etnologicznej interpretacji kultury masowej. Miłośnik gór, taternik, alpinista. Autor licznych artykułów, publikuje w „Kontekstach”, kwartalniku „Tatry” (Magazynie Tatrzańskiego Parku Narodowego), jego teksty ukazały się w licznych pracach zbiorowych, m.in.: *Mitologie popularne* (pod red. Dariusza Czai, 1994). Autor książki *Bóg się rodzi* (z M. Krupą i J. Mikołajewskim, z ilustracjami Józefa Wilkonja, 2007). Mieszka w Kościelisku.

Tymon Terlecki – nestor polskiej literatury emigracyjnej, krytyk literacki i teatralny, eseista, organizator życia naukowego i literackiego w Anglii oraz Stanach Zjednoczonych. Na zaproszenie Leona Schillera wykladał historię i teorię teatru w Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej w Warszawie. Po wojnie pozostał na emigracji. Mieszkał w Londynie, współpracował z paryską *Kulturą*. W latach 1954-59 był przewodniczącym Związku Pisarzy na Obczyźnie. Współpracował z Rozgłośnią Polskiego Radia Wolna Europa. Od 1964 mieszkał w Stanach Zjednoczonych. Wykladał na Uniwersytecie w Chicago teorię literatury i teatru. Przełożył *Ciemność w południe* Koestlera. Ważniejsze prace: 1937 – *Rodowód poetycki Ryszarda Berwińskiego*; 1951 – *Teatr amatorski*; 1999 – *Spotkania ze swoimi*, red. naukowa Janusz Degler, (Wrocław); 2003 – *Emigracja naszego czasu* (wyd. UMCS, Lublin); 2006 – *Zaproszenie do podróży. Szkice o miastach i kulturach* (wyd. słowo/obraz terytoria).

Stanisława Trebunia-Staszek – etnolog, pracuje w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ. Zajmuje się kulturą ludową regionów karpaccich, folklorem, strojem, modą oraz regionalizmem. Obecnie prowadzi badania związane z działalnością niemieckich

antropologów na terenie Podhala w czasie II wojny. Jest autorką artykułów naukowych i popularno-naukowych oraz trzech publikacji książkowych: *Śladami podhalańskiej mody* (2007, 2010), *Strój górali podhalańskich* (2011), *Z Nowego Targu do Kieżmarku. Stroje ludowe polsko-słowackiego pogranicza* (2012, współautor: Jan Olejnik).

Jerzy S. Wasilewski – etnolog, doktor habilitowany, pracuje w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UW. W latach 1971-80 był uczestnikiem corocznej ekspedycji IHKM PAN do Mongolii. Prowadził też penetrację etnograficzną innych krajów Azji. Autor książek: *Podróż do piekieł, rzecz o szamańskich misteriach*, Warszawa 1979, *Tabu a paradygmaty etnologii*, Warszawa 1989.

Elżbieta Wolicka-Wolszleger (1937-2013) – filozof, historyk sztuki. Profesor dr habilitowany, w latach 1990-2004 kierownik Katedry Teorii Sztuki i Historii Doktryn Artystycznych KUL. Autorka książek: *Byt i znak. Filozoficzne podstawy semiotyki u Jana od św. Tomasza* (Lublin 1981); *Mit – symbol rozwinięty. W kręgu platońskiej hermeneutyki mitów*, cz. II (Lublin 1989); *Mimetyka i mitologia Platona. U początków hermeneutyki filozoficznej* (Lublin 1994); *Próby filozoficzne. W kręgu wybranych zagadnień „filozofii wieczystej” i współczesnej antropologii* (Kraków 1997); *Rozważania wokół Kanta. Prolegomena do filozofii kultury jako krytyki władz podmiotu* (Lublin 2002). Przez wiele lat współpracowała ze „Znakiem” i „Tygodnikiem Powszechnym”.

Elżbieta Barbara Zybert – prof. UW, związana z Instytutem Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych. Od 2008 do chwili obecnej jest dziekanem Wydziału Historycznego UW. W swoim dorobku naukowym posiada ponad sto artykułów zamieszczonych w wydawnictwach polskich i zagranicznych. Jest autorką książek: *Międzynarodowa i narodowa działalność informacyjna w zakresie edukacji* (1992); *Biblioteki więzienne. Zarys problematyki* (1991); *Koncepcja organizacyjno-programowa informacji edukacyjnej w Polsce* (1994); *Kultura organizacyjna w bibliotekach. Nowe i stare idee w zarządzaniu biblioteką* (2004); *Jakość w działalności bibliotek. Oceny – pomiary – narzędzia* (2007).

Summaries

Renewal of the doctorate of Professor Wiesław Juszczak at Warsaw University

Maria Poprzęcka *Laudatio*

Elżbieta Barbara Zybert *Several Words from the Dean of the Historical Department*

Waldemar Okoń *The Great Magus and Exegete of Polish Science*

Elżbieta Wolicka-Wolszleger *Speech of Sources: What are Things in their Ultimate Essence?*

Czesław Robotycki *The Anthropologist along the Paths of the World of Art and Values*

Wiesław Juszczak *A Word about the Myth*

Janusz Barański *Highlander Culture and Memory*

The point of departure for this article is the Polish highlander culture of the Podhale region, an exceptional case of local culture and a valuable laboratory of cultural constancy and change. For those reasons, this particular culture also became a *sui generis* domain of a theoretical dispute about the comprehension of such phenomena as tradition/modernity, continuum/change, authenticity/non-authenticity, and the autotelism/instrumentalism of culture. The dispute also enters the range of the obligations of the researcher threatened with a confrontation with methodological dilemmas along the cognitive objectivism/subjectivism, distance/involvement, etc. axis. The above problems compel him to pursue reflections about the meanings of basic terms and concepts serving the description/explanation of cultural phenomena. This holds true in particular for the context of folk qualities, whose explanatory usefulness does not decrease albeit its meaning content succumbs to changes calling for methodical recognition and use in the scientific discourse.

Jan Gondowicz *Demonic Zakopane – Myth and Fact*
Zakopane – the only Polish locality considered to be demonic – emerged 130 years ago as the utopian project of visitors representing the Polish intelligentsia. Justification for this opinion was sought in assorted sources: Zakopane was supposed to possess the qualities of a health resort, provide foundations for new social harmony, and become the fount of a revival of national sturdiness and supreme “racial” ideals, an artists’ colony, and a site for the abolition of the antinomy of nature and culture. The fiasco of this vision was accompanied by a growth of the “dark” mythology of Zakopane, still alive today, first envisaged as a place for the suspension of “normalcy” for the sake of individualism (Witkacy) and next as a decadent community with an underpinning of irony (Rafał Malczewski). Thus comprehended miasma of Zakopane isolated the local residents within the range of their esoteric, incomprehensible and indissoluble problems, whose in-depth examination threatens the psychic equilibrium of the inhabitants of the lowlands.

Antoni Kroh *The Tatra Museum – First and Last Love*
A sentimental and simultaneously anecdotal reminiscence about the Tatra Museum in Zakopane, where the author worked as an ethnographer in 1967-1970; he remained loosely connected with this institution for more than forty years. We read about people, ambience, changing outer conditions, and problems associated with the protection of folk art from the Podhale region.

Maciej Krupa *Zakopane is a School of Longing*

The author analysed the names of hotels, guesthouses, villas and restaurants in Zakopane from the beginnings of the resort to the present day. Up to the First World War they described the world of Zakopane in the categories of a province, but in the interwar period the number of names designating affiliation with the great world and the centre grew, thus disclosing a provincial mentality. This trend is continued to this day, indicating that Zakopane remains provincial and for this reason, to cite Sławomir Mrożek, is a “a school of longing”.

Zbigniew Benedyktowicz *The Identity Primer*

Kuba Szpilka *Following Traces – About the Residents of Zakopane in Search for Identity*

A presentation of Zakopane qualities as a cultural phenomenon constantly created by the local inhabitants – a narration about existence between Mt. Giewont and Gubałówka Hill, with a town in the middle. This is a story written by resorting to human fate and efforts at its comprehension as well as material monuments – the outcome of work and events.

Wojciech Michera *Residents of Zakopane and the Nekyia*

In their programme text the authors of the exhibition: "Residents of Zakopane in search for identity" refer to the category of the "fragment", defining the latter in a manner proposed in the book by Dariusz Czaja ("sometimes fragments may indicate the whole"). The author of the article agrees that the "poetic of the fragment" is important for the narration of the Zakopane exposition but proposed, by way of an example, a decisive radicalisation of the manner of its comprehension. In his interpretation, the fragment is an irreducible aspect of the image, including a photographic one; it is a diffraction force that while shattering the illusion of a whole does not offer anything in return but only endlessly multiplies particular frames and "fissures".

Piotr Mazik *The Role of Photography in History*

Do we delve into history whole looking at photographs? Do we take them while thinking about writing history? Roland Barthes extracted the difference between participation in history and its study. The parallel nature of those activities is probably impossible. The division into the moment of taking a photograph – recording reality and watching it, i.e. transition into history, is much too simple. The role played by the photograph in history, its recording, deciphering and deformation is highly ambivalent. Hence the form of this text is somewhat unsteady and mosaic-like, and derived of the inner light that breaks through chaos. It introduces anxiety, just as in the case of the object of its interest. The fleeting nature of photographs forces us to assume an erroneous interpretation, the role of an accident, and distracts attention focused on the theme and the author's intentions, the creation of the portrayed. Photographs, however, still continue to be the most universal manner of recording, an imprint of reality. Aware of the fleeting nature of memory and how written history does not adhere to the world, which we recall or in whose appearance, we believe, the photograph is the only possible way.

Wojciech Szatkowski *Goralenvolk – an Identity Crisis*

The text attempts to resolve several questions. Who betrayed and why? Who created the theory about the Teutonic origin of the Polish Tatra Mts. highlanders? At the time of the Nazi occupation *Goralenvolk* was the most significant and largest organised form of collaboration in Poland. This certainly black page in the history of the Podhale region has been rarely discussed. Rejected, it gives rise to various emotions and for years has been surrounded by a *sui generis* conspiracy of silence. Unsurprisingly, the topic is not readily broached in Podhale, an attitude that was conducive for the communists, on the one hand, and for the surviving parti-

cipants of the wartime events, on the other hand. Censorship effectively assisted in this conspiracy of silence and *Goralenvolk* was mentioned in few scattered, fragmentary and low-circulation publications. Praise is due to those authors who endeavoured to write about it, i.e. Janusz Berghauzen, Henryk Jost, Sylwester Leczykiewicz, Adam Palmrich, and Włodzimierz Wnuk. The first monograph on the history of *Goralenvolk* appeared 66 years after the war: the book by Wojciech Szatkowski demonstrates the mechanisms of treason.

Małgorzata Maj, Stanisława Trebunia-Staszek *Nazi Anthropological and Folklore Studies in the Podhale Region. Document and Memory*

The authors are interested in the documentation created at the time of the Second World War by the Nazi Institut für Deutsche Ostarbeit in Cracow, and predominantly by one of its sections – Sektion Rassen und Volkstumforschung, involved in anthropological and ethnographic studies focused on selected groups of the population of the General Government, including highlanders of the Podhale region. The prime task of the project realized by M. Maj is to examine and partly verify heretofore knowledge about the work performed by Sektion Rassen- und Volkstumforschung IDO in Podhale during the 1941-1942 period upon the basis of an extensive collection of previously unknown documents, in 2008 entrusted to the Jagiellonian University Archives. At the same time, by referring to accounts by still living persons (at the time, school children) subjected to anthropological and medical examinations, the authors tried to demonstrate the way in which the campaign conducted by Nazi anthropologists left an imprint upon the children's memory.

Aleksandra Melbechowska-Luty *Several Recollections about the Zakopane Wood Industry School and Its Carvers (1876-1939)*

The Wood Industry School opened in Zakopane in 1876 was an important centre of teaching construction, furniture production and carving. During the nineteenth century the Tatra Mts. and the Podhale region, together with their pantheistic landscape, were conceived as "sacred space", a terrain that in contrast to big city culture attracted numerous outstanding authors, i.e. the instigator of the "Zakopane style" Stanisław Witkiewicz, Tytus Chałubiński, and Karol Szymanowski. For long, the school existed within the Austrian partition area and its first headmasters: Franciszek Neužil and Edgar Kováts taught according to methods imposed by Vienna, thus recommending the emulation of Alpine design. A genuine breakthrough came with Karol Stryjeński (1923-1927), who restored the prominence of the local art of Podhale, stimulated the

pupils' imagination, and developed their inborn talents. In 1938 another rebirth of the school was achieved by Antoni Kenar, who from 1947 was head of the State Secondary School of Art Techniques. Eminent artists who proved permanently influenced by Zakopane and the Tatra Mts. region included Jan Szczepkowski, a sculptor enamoured of folk carving; using the system of "highlander wedges" he executed in pine wood, i.e. the Nativity Shrine, winner of the Grand Prix at the Paris exhibition of 1925.

Urszula Makowska *The Zakopane Berghof*

A medical institution in Zakopane for "those suffering from chest ailments" established and headed in 1902-1918 by Kazimierz and Bronisława Dłuski was the first tuberculosis sanatorium in the Polish high mountains. Its building referred to the architectural conception of an ideal sanatorium conceived by Dr. Karl Turban from Davos, and the interior arrangement and equipment corresponded to European standards. Therapy and the patients' daily schedule also did not differ from Swiss norms, and thus even the details of the Zakopane-based institution resembled the Berghof described by Thomas Mann in *The Magic Mountain*. The distinguishing features of the Polish sanatorium against the background of similar institutions across Europe were the outcome of the ambitions of its authors, who decided to render it not only an exemplary centre using almost exclusively local products but also a showpiece of Polish art. This is the reason why the design of the generally accessible interiors was entrusted to artists – Jan Rembowski, Karol Frycz, Henryk Uziembło and Wojciech Brzega. In this fashion, the sanatorium became a prolongation of a literary-art salon, whose role was played at that time by Zakopane. The establishment of the sanatorium coincided with an outbreak of animosity amidst the authorities and residents of Zakopane towards patients suffering from tuberculosis, whose presence could have deterred potential visitors. At the beginning of the twentieth century the tuberculosis myth, questioned and incapacitated in *The Magic Mountain*, still remained real in the Tatra Mts. resort despite, or because of the fact that this was the site of a first attempt at a successful battle against the disease in Poland.

Antoni Beksiak When in 1994 and 1995 I inaugurated, together with a group of friends, joint "access" to a relic of Polish traditional culture for the purpose of reviving a fading musical practice we faced a basic absence of models and world outlook stands that we could use or initiate. 90% of my opinions about traditional Polish music functioning publicly were false; for all practical purposes, our undertakings were unprecedented in Poland. In this text I propose a light-hear-

ted approach to the development of this situation, in particular to the role played by the Podhale region, accepted as a stereotypical but totally inadequate symbol of Polish traditional culture.

Maria Małanicz-Przybylska *Does Highlander Culture Exist...?*

The essay attempts to consider the justification of present-day mention of highlander culture. The accepted perspective obligates to situate the culture in question along the crossroads of an imposed discourse and individual choices (at times accepted unthinkingly) of a certain "traditional" lifestyle. Does the titular highlander culture really exist? How should this concept be comprehended? What does it mean for the contemporary inhabitants of the Podhale region? The author sought a response for thus formulated questions by referring to the history of Podhale, the role of the intelligentsia in moulding the highlander identity, as well as the strategy, activity and views of the contemporary residents of Zakopane and nearby localities.

Beata Klocek di Biasio, Bohdan Michalski *Zakopane, Poland, Europe: the Provincialism and Universalism of Władysław Hasiór*

The authors analysed the secret of the workshop of W. Hasiór, which consists of a synthesis of the local, provincial and folk with the universal, the archetypes of Greek mythology that the artist carefully studied. Hasiór expressed the great dramas of the Greek deities by resorting to the most common material borrowed from the fairground refuse heap of daily life. In doing so, he transposed the classical myth into the sensitivity of the contemporary recipient.

Łukasz Kossowski *Let's Talk about Women. Schulz, Witkacy, Gombrowicz et al.*

The "Let's Talk about Women..." exhibition at the Tatra Museum in Zakopane should have been open only to members of the public aged over 18. Instead, it became a vacation joke, a discourse about the women of a number of outstanding artists: Schulz, Witkacy, Gombrowicz, Makuszyński, Lebenstein, Sroka... I looked at women worshipped, demanding constant homage, and followed closely by timid Bruno Schulz or those situated alongside Gombrowicz: emancipated and modern doctors' wives from Wilcza Street, portrayed in *Oligofrenie* by Grzegorz Moryciński. In turn, the "bathing paintings" by Jacek Sroka are unique, grotesque paraphrases of the eternal motif of the female bather. The complicated love life of Witkacy was illustrated with magnificent photograms of the assorted ladies associated with this artist, borrowed from the collections of Lech Okołowicz and with professional glossa by Jan Gondowicz. The episode of an encounter with a she-bear described by Witkacy in *Poże-*

gnanie jesieni inspired the authors of the exhibition to show a designate of the story – a bear in an apiary, on show in the Museum collections. The culmination point of the exhibition was a display of paintings by Jacek Sroka, a contemporary Savonarola confronting ideological feminism. One of his works features immediately above some generous female buttocks an image of Che Guevara, the ultimate revolutionary icon.

Jerzy S. Wasilewski *Ethnologist on the Road (8): Mandar, an Extraordinary Man*

Jerzy S. Wasilewski *Mandar. Meeting a remarkable man*

Ethnographer's dilemma: to construct his ethnography on what is average and typical for a given society/culture, or, rather, to look for those outstanding, unusual individuals. And, to what extent might their particular experiences be considered representative. One of such unique personalities is Mandar Uus, a Sakha (Yakut) blacksmith, or, to be precise, a multi-talented artist, handicraftsman and storyteller. He is famous in the whole Siberian Yakutia not only for making remarkable hunting knives or documenting in hundreds of drawings old folk ornament but also for telling in public moral lessons from his mystic encounters in the wilderness of taiga or presenting an ingenious cosmology of his own. Although he is a rather idiosyncratic, one of a kind personality, he is positioned in the Yakut media discourse as a perfect repre-

sentative of "the old Yakut knowledge, traditions and values".

Maria Szymańska-Ilnata *Was a Big Attraction – a Talk with G.W. Dąbrowska*

Zbigniew Benedyktowicz *On Memory, History and Local Tales – Conversation with Monika Sznajderman*

The History of a Painting Ludomir Benedyktowicz
Piotr Borowski *Introduction to an Encounter*

Tomasz A. Pruszek *Ludomir Benedyktowicz (1844-1926) and His Portrait of Son, Tadeusz (1879)*

Ludomir Benedyktowicz *Reminiscences, Letters from Munich, Excerpts*

Jacek Frankowski *Ludomir Benedyktowicz – Invincible Artist*

Stefan Żeromski *„Listy do Oktawii Rodkiewiczowej” [Letters to Oktawia Rodkiewiczowa] (fragments)*

Jan Parandowski *Akacja*

Tymon Terlecki *From Another Shore. The Land of childhood (fragments)*

Zbigniew Benedyktowicz *From Salvatorska Street to Zbawiciela Square. The Story of a Single Painting*



Jerzy Sosin na Krupówkach, fot. Wojciech Jarzębowski, archiwum rodzinne Ewy Jarzębowskiej.
Z wystawy Zakopiańczycy. W poszukiwaniu tożsamości.



Wanda Gentil Tippenhauer Widigiera (1899-1965). Artystka malarka, narciarka, pisarka. Fot. Józef Oppenheim.
Z wystawy Zakopiańscy. W poszukiwaniu tożsamości.



Projekt dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

PARTNERZY



PATRONAT NAUKOWY



PATRONAT MEDIALNY



ORGANIZATOR

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego



Polska Sztuka Ludowa

KONTEKSTY

♦ CULTURAL ANTHROPOLOGY ♦ ETHNOGRAPHY ♦ ART

2013 (LXVII) nr 1 (300). Indeks 369403. ISSN 1230-6142

INSTITUTE OF ART POLISH ACADEMY OF SCIENCES, SOCIETY LIBER PRO ARTE

Contents 1 2013

Renewal of the doctorate of Professor Wiesław Juszczak at Warsaw University

- MARIA POPRZĘCKA *Laudatio*
ELŻBIETA BARBARA ZYBERT *Several Words from the Dean of the Historical Department*
ELŻBIETA WOLICKA-WOLSZLEGER *Speech of Sources: What are Things in their Ultimate Essence?*
WALDEMAR OKOŃ *The Great Magus and Exegete of Polish Science*
CZESŁAW ROBOTYCKI *The Anthropologist along the Paths of the World of Art and Values*
WIESŁAW JUSZCZAK *A Word about the Myth*

*

- DARIUSZ CZAJA *Ghost on Cliff. Herzog's Journey to the Sources*

Anthropology, Memory, History. On the Project Residents of Zakopane – In Search of Identity

- ZBIGNIEW BENEDYKTOWICZ *Athropology, Memory, History*
JANUSZ BARAŃSKI *Highlander Culture and Memory*
JAN GONDOWICZ *Demonic Zakopane – Myth and Fact*
ANTONI KROH *The Tatra Museum – First and Last Love*
MACIEJ KRUPA *Zakopane is a School of Longing*
ZBIGNIEW BENEDYKTOWICZ *The Identity Primer*
KUBA SZPILKA *Following Traces – about the Residents of Zakopane in Search for Identity*
WOJCIECH MICHERA *Residents of Zakopane and the Nekyia*
PIOTR MAZIK *The Role of Photography in History*
WOJCIECH SZATKOWSKI *Goralenfolk – an Identity Crisis*
MAŁGORZATA MAJ,
STANISŁAWA TREBUNIA-STASZEL *Nazi Anthropological and Folklore Studies in the Podhale Region. Document and Memory*
ALEKSANDRA MELBECHOWSKA-LUTY *Several Recollections about the Zakopane Wood Industry School and Its Carvers (1876-1939)*
URSZULA MAKOWSKA *The Zakopane Berghof*

ZBIGNIEW BENEDYKTOWICZ	<i>On Memory, History and Local Tales</i> – <i>Conversation with Monika Sznajderman</i>
ANTONI BEKSIĄK	<i>Sequel: Reflections on the Role of Podhale in Shaping the Stands of the “Dom Tańca” Milieu in Warsaw</i>
MARIA MAŁANICZ-PRZYBYLSKA	<i>Does Highlander Culture Exist ...?</i>
BEATA KŁOCEK DI BIASIO, BOHDAN MICHAŁSKI	<i>Zakopane, Poland, Europe: the Provincialism and Universalism of Władysław Hasior</i>
BARBARA MAJOR	<i>Repetition and Transformations. The Same Over and Over Again. Painting, Sculpture and Graphic Art by Jacek Waltoś from 1960-2012</i>
ŁUKASZ KOSSOWSKI	<i>Let's Talk about Women. Schulz, Witkacy, Gombrowicz et al.</i>
JERZY S. WASILEWSKI	<i>Ethnologist on the Road (8): Mandar, an Extraordinary Man</i>
MARIA SZYMAŃSKA-ILNATA	<i>Was a Big Attraction - a Talk with G.W. Dąbrowska</i>

The History of a Painting Ludomir Benedyktowicz

PIOTR BOROWSKI	<i>Introduction to an Encounter</i>
TOMASZ A. PRUSZAK	<i>Ludomir Benedyktowicz (1844-1926)</i> <i>and His Portrait of Son, Tadeusz (1879)</i>
LUDOMIR BENEDYKTOWICZ	<i>Reminiscences, Letters from Munich, Excerpts</i>
JACEK FRANKOWSKI	<i>Ludomir Benedyktowicz – Invincible Artist</i>
STEFAN ŻEROMSKI	<i>Letters to Oktawia Rodkiewiczowa (fragments)</i>
JAN PARANDOWSKI	<i>Akacja</i>
TYMON TERLECKI	<i>From Another Shore. The Land of Childhood (fragments)</i>
ZBIGNIEW BENEDYKTOWICZ	<i>From Salvatorska Street to Zbawiciela Square.</i> <i>The Story of a Single Painting</i>